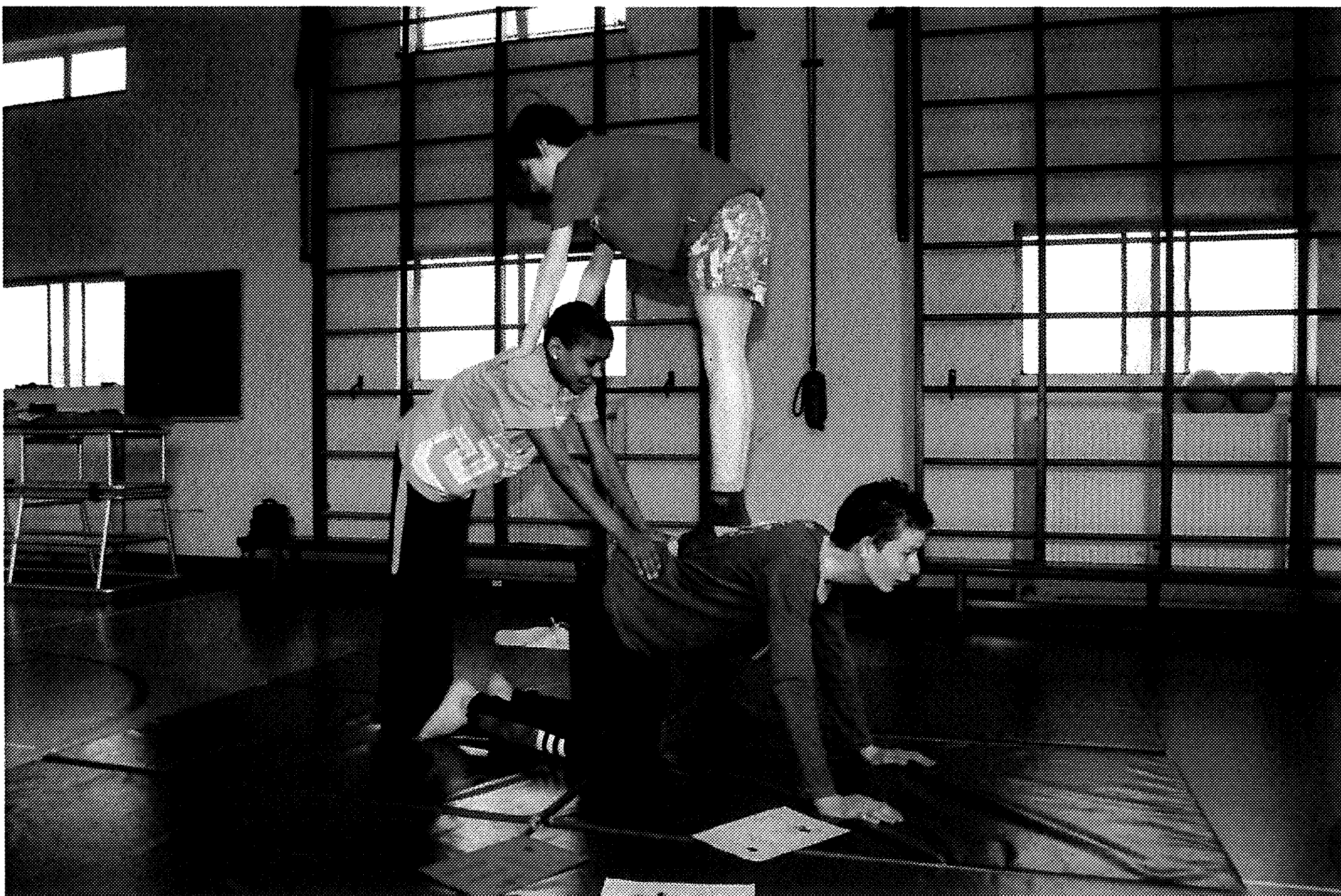

Scriptie

Kerdoelen bewegingsonderwijs in het VSO: (on)zin?

Naam	Ingerlise Kooijman
Mobiel	0615168865
Email	s248116@student.windesheim.nl
Begeleider	Herman Verveld
Datum	10 mei 2007

Inhoudsopgave

INHOUDSOPGAVE	2
VOORWOORD	3
INLEIDING	5
DEELVRAAG 1	7
WAT ZIJN DE DOELEN VAN HET BEWEGINGSONDERWIJS IN HET CLUSTER 4 ONDERWIJS?	7
Conclusiedeelvraag	9
DEELVRAAG 2	10
HOE WORDEN DEZE DOELEN IN DE PRAKTIJK VORMGEGEVEN DOOR CLUSTER 4 SCHOLEN?	10
J.H. Donnerschool	10
De Radar	11
Andere cluster 4 scholen	12
Conclusiedeelvraag	12
DEELVRAAG 3	14
VOOR WELKE DOELSTELLINGEN KUNNEN GEKOZEN WORDEN BIJ HET BEWEGINGSONDERWIJS BINNEN HET CLUSTER VIER ONDERWIJS?	14
Artikel "doelstellingen in het speciaal onderwijs".	14
Eigen visie	15
Conclusiedeelvraag	18
DEELVRAAG 4	19
OP WELKE MANIER KAN GEDRAGSREGULERING EEN PLEK KRIJGEN IN HET BETER LEREN BEWEGEN?	19
Activiteitskeuze	19
Organisatielijzen	20
Omgangsstijlen	21
Conclusiedeelvraag	22
DEELVRAAG 5	24
WAT IS HET (ON)BELANG VAN KERNDOELEN IN HET CLUSTER 4 ONDERWIJS?	24
Conclusiedeelvraag	24
CONCLUSIE	26
BRONNENLIJST	29
LITERATUUR	29
INTERNET	29
SCHOLEN	29
PERSONEN	29
BIJLAGEN	30

Voorwoord

Het schrijven van een scriptie leek me een prachtig einde van de Calo. Praktijkvakken waren altijd een feest op de Calo, maar ik vond de theorie minstens zo leuk. Aangezien ik verwachtte in mijn eindstage de nodige praktijkervaring op te doen, leek het me zinvol een scriptie te schrijven. In de derde droomde ik over een onderwerp dat origineel en interessant was. Aan het eind van het eerste semester in het vierde jaar startte ik mijn zoektocht naar een geschikt onderwerp. Erg lastig om een onderwerp te vinden dat niet alleen origineel, maar ook reëel was. In eerste instantie kwam ik terecht bij groepsprocessen, maar ik liep vast in mijn onderzoeksopzet die veel te ruim was. Ik merkte dat ik op het gebied van onderzoek de nodige kennis miste om zoiets gestructureerd op te zetten. Het was fijn dat ik hulp van diverse docenten heb gekregen bij mijn zoektocht, zodat ik uiteindelijk een bevredigend onderzoek kon opzetten.

Uiteindelijk werd mijn interesse naar de verschillende visies op bewegingsonderwijs in het cluster vier aanleiding voor deze scriptie. Op het begin was ik enigszins teleurgesteld in dit onderwerp; was dit nou die mooie afsluiting die ik voor ogen had? Gaandeweg merkte ik echter dat het onderwerp wel degelijk aansloot bij mijn wensen. Ik stuitte op veel onduidelijkheid betreffende het cluster vier en heb het gevoel iets nieuws te hebben onderzocht voor mezelf. Het heeft zeker bijgedragen aan mijn visie, namelijk dat ik me gesterkt voel in mijn mening. Ik hoop van harte dat er de komende jaren meer ontwikkeld wordt voor het cluster vier. Wellicht kan ik de komende jaren hiermee zelf aan de slag.

In mijn onderzoek heb ik hulp gehad van verschillende docenten op de Calo en op cluster vier scholen. Ik wil iedereen hiervoor hartelijk bedanken! Ik wil afsluiten met onderstaand gedicht. Naar mijn mening is het typerend voor het cluster vier onderwijs. Het speciaal onderwijs is op veel gebieden een ondergeschoven kindje. Ook de leerlingen krijgen al snel een bepaald stempel van "speciaal" wat dan vaak een negatieve lading heeft. Wellicht is de term bijzonder een betere term, maar bovenal zijn het kinderen die net als alle andere kinderen recht hebben op verantwoord bewegingsonderwijs!

Labeltjesplakken

*Als een volwassene beloond wordt voorgoed gedrag dan noemen we het ERKENNING
Als een kind beloond wordt voorgoed gedrag noemen we dat OMKOPING*

*Als een volwassene hardop lacht dan noemen we het NETWERKEN
Als een kind hardop lacht dan noemen we dat STOREND GEDRAG*

*Als een volwassene in een boek schrijft dan noemen we het DOEDELS
Als een kind in een boek schrijft noemen we dat VERNIELING*

*Als een volwassene iets lang volhoudt dan noemen we dat DOORZETTINGSVERMOGEN
Als een kind iets lang volhoudt dan noemen we dat KOPPIGHEID*

*Als een volwassene om hulp vraagt dan noemen we het CONSULTEREN
Als een kind om hulp vraagt dan noemen we dat ZEUREN*

*Als een volwassene niet oplet dan is hij IN GEDACHTEN
Als een kind niet oplet dan noemen we dat DROMEN*

*Als een volwassene dingen vergeet dan noemen we dat VERSTROOID
Als een kind dingen vergeet dan noemen we dat een LEERSTOORNIS*

*Als een volwassene zijn kant van het verhaal vertelt dan noemen we dat OPHELDEREN
Als een kind zijn kant van het verhaal vertelt dan wil hij HET LAATSTE WOORD HEBBEN*

*Als een volwassene zijn stem verheft uit boosheid dan wil hij IETS UITLEGGEN
Als een kind zijn stem verheft uit boosheid dan noemen we dat een DRIFTBUI*

*Als een volwassene een kind slaat dan noemen we dat OPVOEDEN
Als een kind slaat dan noemen we dat VECHTEN*

*Als een volwassene zich vreemd gedraagt dan noemen we dat UNIEK
Als een kind zich vreemd gedraagt dan moet hij ONDERZOCHT WORDEN¹*

Veel plezier met het lezen van deze scriptie!

Ingerlise Kooijman

¹ <http://www.jufelisabeth.nl/Gedichten.htm>

Inleiding

Lichamelijke oefening, lichamelijke opvoeding, bewegingsonderwijs...één pot nat? Op het eerste gezicht lijken het benamingen voor hetzelfde vak. De verschillende woorden geven echter blijk van een uiteenlopende visie op het vak. Door de eeuwen heen heeft een verschuiving van visie plaatsgevonden en daarmee zijn de doelstellingen van het vak steeds weer aangepast. Zo probeerden vakleerkrachten een gezond lichaam bij hun leerlingen te kweken, bepaalde eigenschappen te versterken en jongeren zoveel mogelijk op een sport voor te bereiden door alle regels uit de sport in de les te gebruiken. Kortom het vak werd als middel ingezet om andere doeleinden te bereiken.

Tegenwoordig wordt sport ook gebruikt door de overheid voor allerlei verschillende doeleinden. Uit de sportnota van 2005 blijkt duidelijk dat sport een steeds belangrijkere plaats in neemt op het gebied van integratie. In deze nota is te lezen dat maatschappelijke binding bereikt wordt door het ontmoeten van elkaar, bij uitstek met sporten. Het jaar 2005 was ook het Internationale Jaar van Sport en Lichamelijke Opvoeding, een initiatief van de Verenigde Naties. Sport en lichamelijke opvoeding wordt door de Verenigde Naties gezien als een effectief middel om een bijdrage te leveren aan het behalen van de zogenaamde millenniumdoelstellingen. Sport en lichamelijke opvoeding zijn volgens de Verenigde Naties van groot belang voor "ontwikkeling, gezondheid en vrede".

Ook hieruit blijkt dat lichamelijke opvoeding gezien wordt als een vak waarmee meerdere andere doeleinden bereikt kunnen worden die niet in het vak zelf liggen. Met de benaming bewegingsonderwijs probeerde Gordijn een nieuwe weg in te slaan die de Calo gevolgd heeft. Het vak heeft volgens deze kritische-constructieve benadering genoeg gebruikswaarde om doelen in het vak zelf te vinden en niet daar buiten.

Bij het invoeren van de basisvorming in 1993 werd deze kritische-constructieve benadering gebruikt om kerndoelen op te stellen voor het vak lichamelijke opvoeding. De basisvorming was het onderwijsprogramma voor de eerste twee à drie leerjaren van het Nederlandse voortgezet onderwijs. Het was bedoeld om scholieren op alle schooltypen, van vmbo tot gymnasium, dezelfde basis te geven voor de rest van hun schooltijd. Men hoopte dat leerlingen na de basisvorming makkelijker konden doorstromen in verschillende niveaus en schoolsoorten.

Na aanhoudende kritiek op de basisvorming werd deze in 2006 ingrijpend hervormd. Het begrip basisvorming kwam te vervallen. In plaats daarvan wilde de overheid het over de onderbouw hebben, wanneer men spreekt over de eerste 2 leerjaren. De achterliggende gedachte is het feit dat de overheid zich neutraal wil opstellen tegenover inrichting en vormgeving van het onderwijsprogramma in de onderbouw. De scholen moeten in eerste instantie zélf verantwoordelijk zijn voor de inrichting van het onderbouwprogramma. Op die manier kunnen scholen meer hun programma inrichten op specifieke behoeften en wensen.

De onderbouw wordt geleid vanuit de overheid door kerndoelen. Deze kerndoelen drukken de (minimale) breedte van het onderwijsprogramma uit. In de "oude situatie" moesten 2500 uren van het onderwijsprogramma worden verzorgd op basis van de kerndoelen. In de basisvorming blijken deze kerndoelen niet allemaal geschikt te zijn om alle scholen hun leerstof te kunnen aanpassen aansluitend op het individu. Vandaar dat de taakgroep Vernieuwing Basisvorming een voorstel voor een nieuwe seis gekomen met nieuwe kerndoelen. Voornaamste verandering was het totale aantal kerndoelen beperken tot 58, zodat de scholen meer ruimte zouden krijgen om de vakken zelf in te vullen.

Deze kerndoelen voor het Vmbo nemen in deze nieuwe situatie 1400 uren in beslag (2/3 onderwijstijd). De kerndoelen zijn geordend op basis van inhoudelijke samenhang, vandaar

het samenstellen van 7 grotere vak- en leergebieden, namelijk Nederlands, Engels, wiskunde, mens&natuur, mens&maatschappij, kunst&cultuur en bewegen&sport.

Het cluster vier onderwijs omvat enkele scholen waar leerlingen een Vmbo-diploma kunnen halen. Het voortgezet cluster vier onderwijs valt echter niet direct onder de eindtermen van het vmbo. Mijn angst is dat cluster 4 scholen hierdoor op dit moment te weinig handvaten vanuit de overheid krijgen bij het samenstellen van een programma voor het vak bewegingsonderwijs. Het gevolg hiervan is dat er geen breed kader is dat gedragen wordt door de verschillende cluster 4 scholen. De vakleerkracht en directie moeten zelf invulling geven aan de lessen. In deze scriptie wil ik een advies geven of het zinvol is gebruik te gaan maken van kerndoelen binnen het cluster 4 onderwijs en waarom wel of niet.

Deelvraag 1

Wat zijn de doelen van het bewegingsonderwijs in het cluster 4 onderwijs?

In het eindexamenprogramma lichamelijke opvoeding voor het Vmbo worden naast de zes algemene onderwijsdoelen die voor alle vakken en sectoren in het Vmbo gelden, ook specifieke bewegingsdoelen vastgesteld per activiteitsgebied. Alle vakken werken mee aan het bereiken van deze algemene onderwijsdoelen en lichamelijke opvoeding draagt hieraan bij met 400 verplichte lesuren over alle leerjaren gezien. Het examenprogramma lichamelijke opvoeding voor het Vmbo geldt gedeeltelijk ook voor het speciaal onderwijs.

Zoals eerder vermeld in de inleiding wordt op het Vmbo tegenwoordig niet meer over lichamelijke opvoeding gesproken. De vakken zijn ingedeeld in zogenaamde domeinen en bewegen en sport is daar één van. Het domein is erop gericht alle kinderen te brengen tot blijvende en verantwoorde deelname aan bewegen en sport, tot een bewuste keuze voor bewegen in het algemeen en voor specifieke bewegingsactiviteiten in de vrije tijd. Op deze manier wordt het basisonderwijs, waar accent ligt op het leren van basisvormen van bewegen, vervolgd met een brede oriëntatie op actuele bewegingscultuur in het voortgezet onderwijs.

De leerlingen in de eerste twee leerjaren van het Vmbo hebben een leeftijd van 12 tot 14 jaar; een leeftijd waarop lichamelijk veel verandert. Daarnaast betekent een nieuwe school verandering van sociale omgeving en zoeken naar een nieuwe plek en identiteit binnen deze nieuwe omgeving. In deze periode worden leerlingen zich ook meer bewust van hun eigen (on)mogelijkheden en die van anderen. Prestaties binnen het bewegingsonderwijs zijn voor iedereen zichtbaar en dat maakt leerlingen kwetsbaar. Het is daarom in deze leeftijdsfase belangrijk dat ze kansen krijgen hun mogelijkheden in een veilige omgeving te verkennen en leren hun zelfvertrouwen op het gebied van hun bewegingsmogelijkheden verder te ontwikkelen en te benutten. Respectvol omgaan met verschillen in belangstelling, begaafdheid en tempo vraagt voortdurend om flexibiliteit en om uitdagende en aansprekende bewegingssituaties. Aansluiten bij de bewegingservaring uit de basisschoolperiode is daarbij essentieel.

Naast het beter leren bewegen van een individu is bewegen een groepsactiviteit. Leerlingen ontwikkelen niet alleen bewegingsmogelijkheden, maar ook rollen als ondersteuner en organisator. Er wordt verwacht dat leerlingen verschillende sociale en regelvaardigheden hebben/verkrijgen. Binnen bewegingssituaties wordt van leerlingen verwacht dat ze elkaar helpen, onderling rollen en taken verdelen, op veiligheid letten, respectvol met elkaar omgaan, zorgzaam zijn voor elkaar, met elkaar regels afspreken, samenwerken en samen spelen. Leerlingen leren eenvoudige regeltaken vervullen, zoals elkaar hulp verlenen, aanwijzingen geven en coachen, organiseren en rollen als scheidsrechter of jury vervullen. Deze sociale en regeltaken maken het niet alleen mogelijk samen te bewegen, maar bieden leerlingen de mogelijkheid te leren hoe ze die activiteiten met elkaar veilig op gang kunnen brengen en op gang kunnen houden. Op deze manier leren ze verantwoordelijkheid te dragen voor het eigen bewegen en dat van anderen, ook als de onderlinge verschillen groot zijn.

In het domein zijn relaties te leggen met de domeinen Kunst en cultuur, Mens en natuur en Mens en maatschappij. De 6 kerndoelen binnen het domein bewegen&sport zijn:

1. *De leerling leert zich mede met het oog op buitenschoolse beoefening op praktische wijze te oriënteren op veel verschillende bewegingsactiviteiten uit gevarieerde gebieden als spel, turnen, atletiek, bewegen op muziek, zelfverdediging en actuele*

ontwikkelingen in de bewegingscultuur, en daarin de eigen mogelijkheden te verkennen.

- 2. De leerling leert door middel van uitdagende bewegingssituaties zijn bewegingsrepertoire uit te breiden.*
- 3. De leerling leert de hoofdbeginselen van de bewegingsactiviteiten op eigen niveau toe te passen.*
- 4. De leerling leert tijdens bewegingsactiviteiten sportief te zijn, rekening te houden met de mogelijkheden en voorkeuren van anderen, en respect en zorg te hebben voor elkaar.*
- 5. De leerling leert eenvoudige regelende taken te vervullen die het mogelijk maken, zelfstandig en samen met andere leerlingen bewegingsactiviteiten te beoefenen.*
- 6. De leerling leert door deel te nemen aan praktische bewegingsactiviteiten de waarde van het bewegen voor gezondheid en welzijn kennen en ervaren²*

Deze kerndoelen en eindtermen vanuit de overheid zijn weinig richtinggevend in de praktijk. Vandaar dat in navolging op het basisonderwijs besloten is een basisdocument voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs uit te brengen. Dit basisdocument is in overleg met de KVLO en SLO³ ontwikkelt en kan hulp bieden bij didactische overwegingen van leerkrachten. In dit document is verder geen onderscheid gemaakt tussen regulier en speciaal onderwijs. De vraag is natuurlijk of dit nodig is.

Het praktijkonderwijs neemt bij deze kerndoelen een uitzonderingspositie in, namelijk dat deze kerndoelen streefdoelen genoemd worden en dus niet verplicht zijn. Het praktijkonderwijs moet proberen hun leerlingen zo ver mogelijk in de richting van deze reguliere kerndoelen te brengen. De praktijkscholen krijgen echter alle ruimte doelen aan te passen aan individuele leerlingen.

Op dit moment is voor het VSO cluster vier onderwijs vanuit de overheid geen duidelijke taak weggelegd wat betreft eindtermen. Onder cluster vier vallen de scholen voor zeer moeilijk opvoedbare kinderen, langdurig zieke kinderen zonder een lichamelijke handicap en onderwijs aan kinderen in scholen die verbonden zijn aan pedologische instituten. Binnen het voortgezet cluster vier onderwijs krijgen leerlingen in sommige gevallen de kans hun Vmbo diploma te halen. De scholen houden zich dan in dat geval wel aan de eindtermen en kerndoelen op het cognitieve vlak, maar de praktijkvakken lijken een uitzonderingspositie in te nemen. Voor het bewegingsonderwijs zijn voor hét cluster vier onderwijs (nog) geen kerndoelen vastgesteld.

Na de invoering van de Leerling Gebonden Financiering (LGF) is het de bedoeling dat het ministerie van onderwijs, cultuur en wetenschappen hierover meer helderheid ging geven. De doelstellingen zouden dan gedifferentieerd moeten worden naar de verschillende groepen van leerlingen binnen het VSO. De leerlingen binnen het VSO cluster 4 kunnen grof gezegd in drie groepen verdeeld worden:

- leerlingen die voldoende cognitief begaafd zijn om het diploma te halen
- leerlingen die niet de cognitieve capaciteit hebben om een diploma te halen, maar wel een plaats in het arbeidsproces kan vervullen
- leerlingen die altijd in een beschermde woon-/werkomgeving zullen blijven en daar op voorbereid moeten worden

De wettelijke taak van het VSO zou voor de eerste groep kunnen zijn dat ze die een diploma laten behalen. Voor de tweede groep kan die taak het voorbereiden op de arbeidsmarkt zijn (arbeidstoeileiding). De laatste groep moet worden voorbereid op het beschermd wonen en werken. De kerndoelen die zijn ontwikkeld, lopen vooruit op deze opdrachten. Op dit moment

² Ministerie van OCW (Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen), eindtermen Vmbo

³ Stichting Leerplan Ontwikkeling

zijn nog steeds geen duidelijke opdrachten beschikbaar voor het VSO, maar het is de bedoeling deze in samenspraak met het werkveld te ontwikkelen. Het voornemen is de kerndoelen VSO in de loop van het schooljaar 2007-2008 vast te stellen.

Conclusiedeelvraag

Op het Vmbo wordt tegenwoordig niet meer over lichamelijke opvoeding gesproken. De vakken zijn ingedeeld in zogenaamde domeinen en bewegen en sport is daar één van. Binnen het voortgezet cluster vier onderwijs krijgen leerlingen in sommige gevallen de kans hun Vmbo diploma te halen. De scholen houden zich dan in dat geval wel aan de eindtermen en kerndoelen op het cognitieve vlak, maar de praktijkvakken lijken een uitzonderingspositie in te nemen. Voor het bewegingsonderwijs zijn voor het cluster vier onderwijs (nog) geen kerndoelen vastgesteld. Het voornemen is de kerndoelen VSO in de loop van het schooljaar 2007-2008 vast te stellen.

Deelvraag 2

Hoe worden deze doelen in de praktijk vormgegeven door cluster 4 scholen?

Om een beeld te krijgen welke doel en visie cluster vier scholen in de praktijk nastreven heb ik een aantal scholen aangeschreven. Ik heb hen gevraagd een vragenlijst in te vullen (zie bijlage) om een beeld te krijgen van de praktijk. Uiteindelijk ben ik bij twee scholen dieper ingegaan op de beweegredenen door langs te gaan en te praten met de desbetreffende vakleerkracht.

J.H.Donnerschool

Deze cluster 4 school staat in De Glind en omvat zowel een SO als een VSO afdeling. De school gaat ervan uit dat vrijwel iedere leerling een eigen leerniveau heeft. Dit niveau is bepaald door leeftijd, vorige scholen, de eventuele problemen van de leerling, intelligentie, etc. Ze proberen iedere leerling tot zijn/haar recht te laten komen door individueel te helpen, met kleine groepjes te werken en soms ook klassikaal les te geven. Leerstof werkt als een middel om de kinderen te laten leren en als middel om succes te laten beleven, school leuk te vinden en eigenwaarde te vergroten. Naast het reguliere onderwijsprogramma speelt in alle klassen van het VSO de sociale vaardigheidstraining een belangrijke rol.

De leerstof van de klassen 1 en 2 komt zoveel mogelijk overeen met de leerstof op reguliere vmbo scholen; de basisvorming. Het grote verschil met deze scholen is de individuele benadering. Voor leerlingen uit klas 1 en 2 is het in sommige gevallen mogelijk door te stromen naar regulier onderwijs. Er wordt rekening gehouden met grote verschillen in motivatie, concentratie, eventuele faalangst en frustratietolerantie. Per leerling wordt bekeken wat de mogelijkheden zijn; wat de leerling aankan en wat het perspectief is. Leerlingen kunnen per vak op verschillende niveaus werken. Het onderwijs in de klassen 3 en 4 is afgestemd opdat leerlingen door kunnen stromen naar het Middelbaar Beroepsonderwijs, de zogenaamde R.O.C.'s .

Het belang van sociale vaardigheden komt in de gymles sterk naar voren. De reden dat leerlingen terecht komen op deze school heeft voornamelijk te maken met het feit dat ze moeite hebben met samenwerken, accepteren van verlies etc. en niet in de eerste plaats dat ze motorisch gezien uitval vertonen. Uitgangspunt van de J.H. Donnerschool is dan ook dat deze sociale aspecten eerst verbeterd moeten worden om tot beter bewegen te kunnen komen. Volgens de vakleerkracht Egbert van de Broek kom je sowieso pas toe aan beter leren bewegen als je de kinderen kent en andersom.

Bewegingsonderwijs heeft een soort van "ventielfunctie" voor de kinderen. Dat betekent niet dat het vak gelegitimeerd wordt op deze gronden; het heeft ook zeer zeker andere waarden. Bewegen wordt tweeledig bekeken, enerzijds als doel om kinderen beter leren te bewegen. Anderzijds ook als middel om relaties te kunnen aangaan en het ontplooiën van een positief zelfbeeld. Daarbij neemt plezier een belangrijke plaats in binnen de lessen; het gevoel krijgen van "het lukt me".

Het opstellen van kerndoelen is volgens Egbert van de Broek niet zinvol, omdat het te star kan werken en te weinig ruimte geeft voor de verschillen tussen leerlingen. Hij is bang dat "een mannetje vanachter zijn bureau" dit bedenkt en dat het niet aansluit op de praktijk. Het lijkt hem echter wel een goed plan een soort van leerlijn op te stellen waarbij niet alleen motorische aspecten, maar ook sociale aspecten meegenomen worden. Hij had nog geen specifiek beeld van zo'n leerlijn, maar wel globale ideeën. Volgens hem moet spel

bijvoorbeeld (zelfverdediging valt onder spel) een dominante rol krijgen, omdat de leerlingen elkaar hierin veel tegen komen en het mogelijkheid tot leren samenwerken biedt.

De kerndoelen die opgesteld zijn voor het Vmbo worden niet gebruikt; het gaat in eerste instantie om het opbouwen van goede relaties tussen de leerlingen. De leerlingen krijgen veel (keuze)vrijheid binnen de les om tegengedrag te voorkomen. De sfeer is hierdoor erg los en ontspannen. Vaak wordt één activiteit gekozen waar binnen geleerd kan worden, de andere activiteiten zijn dusdanig ingericht dat ze zelf op gang gehouden kunnen worden. Het komt ook voor dat het "humeur" van de kinderen zorgt dat de activiteiten nog snel aangepast worden door Egbert van de Broek.

Op deze school geven twee vakleerkrachten gymnastiek. Egbert van de Broek heeft een (Ca)Lo-achtergrond en de andere docente heeft BPT gedaan. Deze docente werkte hier eerder en haar achtergrond zou meegespeeld kunnen hebben bij het ontwikkelen van een werkwijze gericht op het gedragscomponent binnen de gymles. Er wordt niet met een vakwerkplan gewerkt, maar het is wel de bedoeling dit te gaan doen. Het is echter niet iets wat zomaar gemaakt kan worden, maar in de loop van de jaren ontwikkeld moet worden.

De Radar

Scholencombinatie De Radar is ontstaan uit de samenwerking tussen De Huifkar uit Arnhem en Prinses Ireneschool/De Drempel uit Oosterbeek. Op dit moment heeft de Radar een zestal zelfstandige afdelingen waar in totaal 500 leerlingen zitten. Scholencombinatie De Radar is een zogenaamde 'cluster 4 instelling'. De locatie op de Bakenbergseweg is bedoeld voor de eerste twee leerjaren van het VSO. De leerlingen hebben een IQ hoger dan 81 en zijn in principe in staat hun Vmbo diploma te halen. Bij de theoretische vakken houden de leerkrachten zich daarom net als op de J.H. Donnerschool aan bepaalde eindtermen vanuit de overheid.

Er zitten kinderen met uiteenlopende stoornissen op school die vaak qua sociale vaardigheden uitval vertonen op verschillende gebieden, bijvoorbeeld gezin en buurt. Uiteindelijk hoopt de Radar de kinderen bagage mee te geven waarmee ze beter kunnen functioneren in de maatschappij. Alle vakken binnen school werken aan het bereiken van deze zogenaamde vakoverschrijdende doelstelling.

Het vak bewegingsonderwijs wordt gezien als een vak dat uitermate geschikt is om naast het motorische gebied ook het sociaal-emotionele en cognitieve gebied te stimuleren. Binnen het bewegen komt vaak tijdens activiteiten de ware ik van kinderen boven; de kinderen kunnen zichzelf niet beter voordoen dan ze zijn. Hierdoor is het een geschikt middel om kinderen op sociaal-emotioneel gebied te beïnvloeden.

Ik loop vanaf het begin van het jaar stage op deze school en heb het gevoel te werken vanuit een visie waarin het vak doel in zichzelf vindt. Natuurlijk wordt er aandacht besteed aan sociale aspecten (bijvoorbeeld complimenten voor mooi samenspel of goede reactie op harde bal tegen je aan krijgen), maar het krijgt niet overhand. De school werkt niet met een vakwerkplan, maar de bedoeling is dit na dit jaar op te stellen naar aanleiding van de gegeven lessen. Er zijn echter weinig richtlijnen of handvaten hiervoor, waardoor al snel een vakwerkplan vergeleken wordt met een jaaroverzicht waarin ad random activiteiten worden aangeboden. Wellicht komt dit doordat er geen doelen vanuit de overheid zijn die nagestreefd kunnen worden. Het is namelijk zinvol om een verantwoord vakwerkplan te schrijven waarin ruimte voor veranderingen van lesinvulling blijft. Het kan natuurlijk gebeuren dat de sfeer in een klas zorgt dat je als leerkracht de les moet aanpassen op de dag zelf, maar het bewust bezig zijn met visie en invulling van de lessen komt verantwoord

bewegingsonderwijs en het nastreven van meervoudige handelingsbekwaamheid zeer zeker ten goede.

Andere cluster 4 scholen

Op het VSO de Sprong in Maarsbergen en VSO Beukenrode in Doorn staan gedragsregulerende doeleinden voorop. Op Beukenrode staat beter leren bewegen bijvoorbeeld ten dienste aan het versterken van de ego van de kinderen om zo impulsen (bijvoorbeeld agressie) te kunnen reguleren en op de Sprong worden leerlingen beoordeeld op sociale aspecten binnen de les (zoals samenwerken).

Op de Hoenderlo-groep in Hoenderlo is beter leren bewegen uiteindelijk het belangrijkste doel. Natuurlijk krijgt gedrag de nodige aandacht, maar uiteindelijk is beter leren bewegen de hoofdzaak. Er zijn echter geen specifieke doelen die nagestreefd worden door de school.

Conclusiedeelvraag

Het mag duidelijk zijn dat op dit moment niet of weinig gewerkt wordt met bepaalde kerndoelen en eindtermen vanuit de overheid in het bewegingsonderwijs van het cluster vier. De doelen die voor het Vmbo gelden worden niet gebruikt om verschillende redenen (niet haalbaar, niet bekend etc.) Het is de bedoeling dat er sowieso meer richting vanuit de overheid gegeven gaat worden aan het cluster vier, maar wat betekent dat voor het bewegingsonderwijs? Wellicht zullen vele cluster vier scholen de "bemoeienis" vanuit de overheid niet waarderen, omdat ze het gevoel hebben dat de werkelijkheid anders werkt dan de theorie. In het geval dat de overheid beslist over te gaan tot speciale kerndoelen voor het cluster vier is het belangrijk de verschillende vakleerkrachten van cluster vier scholen mee te laten denken hierover. Bij het basisdocument voor het voortgezet regulier onderwijs zijn ook mensen uit het werkveld zorgvuldig geraadpleegd, waardoor een document is ontstaan waar in principe iedereen zich kan vinden. Het basisdocument bevat geen kant en klare lessen of doelen waar elke leerling aan moet voldoen, maar geeft richting aan verantwoord bewegingsonderwijs. De visie die wordt uitgedragen is daardoor terug te vinden in de opzet van lessen en dat is naar mijn mening een goede zaak. Het geeft aan dat bewegingsonderwijs serieus genomen wordt, ook op het cluster vier!

Beste vaksectie bewegingsonderwijs,

Voor mijn scriptie doe ik een onderzoek naar de hoofddoelen binnen de lessen bewegingsonderwijs in het cluster 4 onderwijs. Hieronder heb ik een aantal stellingen gemaakt die mij kunnen helpen een beeld te schetsen van het doel van het vak bewegingsonderwijs op uw school. Ik zou u willen vragen de stelling te kiezen die het meest bij uw visie past (het liefst dus één stelling aankruisen) en het formulier naar mij op te sturen (via de post of mail). Wellicht mist u in de antwoorden het "plezier" tijdens een les. Vanuit mijn visie is plezier echter onmisbaar tijdens een les en wordt hier altijd naar gestreefd los van het hoofddoel van de les. Vandaar dat ik gekozen heb dit niet mee te nemen in de antwoorden.

Alvast ontzettend bedankt,

Ingerlise Kooijman, 4^e jaars studente Calo Zwolle

Ingerlisej<ooijman@hotmail.com
Korenbloemstraat 61
8013 XN Zwolle

Stelling 1: Uiteindelijk willen wij dat de kinderen tijdens de lessen bewegingsonderwijs vooral...

- ☐ beter leren bewegen
- ☐ op sociaal gebied beter tot hun recht komen; gedragsregulering
- ☐ anders, namelijk....

Stelling 2: De activiteiten die wij geven zijn...

- ☐ activiteiten uit alle activiteitsgebieden (atletiek, spel, turnen, zelfverdediging, bewegen en muziek) om zo kinderen op verschillende gebieden bewegend beter te maken
- ☐ voornamelijk activiteiten die leven bij de kinderen
- ☐ activiteiten waarbij bepaald gedrag opgeroepen wordt bij de kinderen zodat dit gedrag gereguleerd kan worden
- ☐ anders, namelijk....

Stelling 3: Goed gedrag in de les bewegingsonderwijs is...

- ☐ een voorwaarde om kinderen uiteindelijk bewegend beter te maken
- ☐ het uiteindelijk doel van de lessen bewegingsonderwijs

Stelling 4: Het indelen van de groepen tijdens een les gebeurt...

- ☐ ad random; elk kind moet met een ander kind kunnen samenwerken
- ☐ op dusdanige manier dat bepaalde risicocombinaties niet samen komen om bewegen in de les centraal te laten staan
- ☐ op dusdanige manier dat bepaalde risicocombinaties juist soms samen komen om deze kinderen beter te leren samenwerken
- ☐ anders, namelijk....

Stelling 5: Het beoordelen van een bepaalde activiteit

- ☐ gebeurt bij ons niet
- ☐ gaat vooral op grond van (vooruitgang) bewegingsniveau en daarbij eventueel sociale aspecten mee te nemen
- ☐ gaat vooral op grond van sociale aspecten (samenwerken, gedrag naar anderen toe etc) en daarbij eventueel bewegingsniveau mee te nemen
- ☐ anders, namelijk....

Geef in drie zinnen aan wat de school wil bereiken met de lessen bewegingsonderwijs:

.....
.....
.....

Contactpersoon sectie bewegingsonderwijs:

Nummer/mailadres (alleen invullen als u geen bezwaar heeft dat ik eventueel contact opneem):

Deelvraag 3

Voor welke doelstellingen kunnen gekozen worden bij het bewegingsonderwijs binnen het cluster vier onderwijs?

Bij bewegingsactiviteiten kan het doel zijn om de leerling bewegend beter te maken. In dat geval is er sprake van bewegingsspecifieke doelen. Er kan echter ook gekozen worden om sociale aspecten proberen te beïnvloeden die als niet bewegingsspecifieke doelen bestempeld worden. In dit laatste geval is bewegen een middel om te komen tot andere vaardigheden dan bewegen.

Voorbeeld:

Mariska en Jorn zijn bezig met een partijtje muurtennis. Jorn maakt voor de zoveelste keer een fout en Mariska begint zichtbaar geïrriteerd te raken: "Doe nou eens je best," bijt ze Jorn toe. Jorn doet heel hard zijn best en wordt op zijn beurt boos op Mariska als ze dit zegt. Het tweetal komt niet meer toe aan muurtennis, maar blijft hangen in geruzie. De docent kan twee dingen doen. Hij kan de samenwerking binnen dit tweetal verbeteren en complimenten geven als Mariska en Jorn het spel hervatten ondanks het feit dat Jorn nog steeds moeite heeft met de hantering van zijn racket. In volgende lessen komt de lesgever hierop terug door Mariska en Jorn weer samen te laten spelen om ze zo beter te leren samenwerken met elkaar.

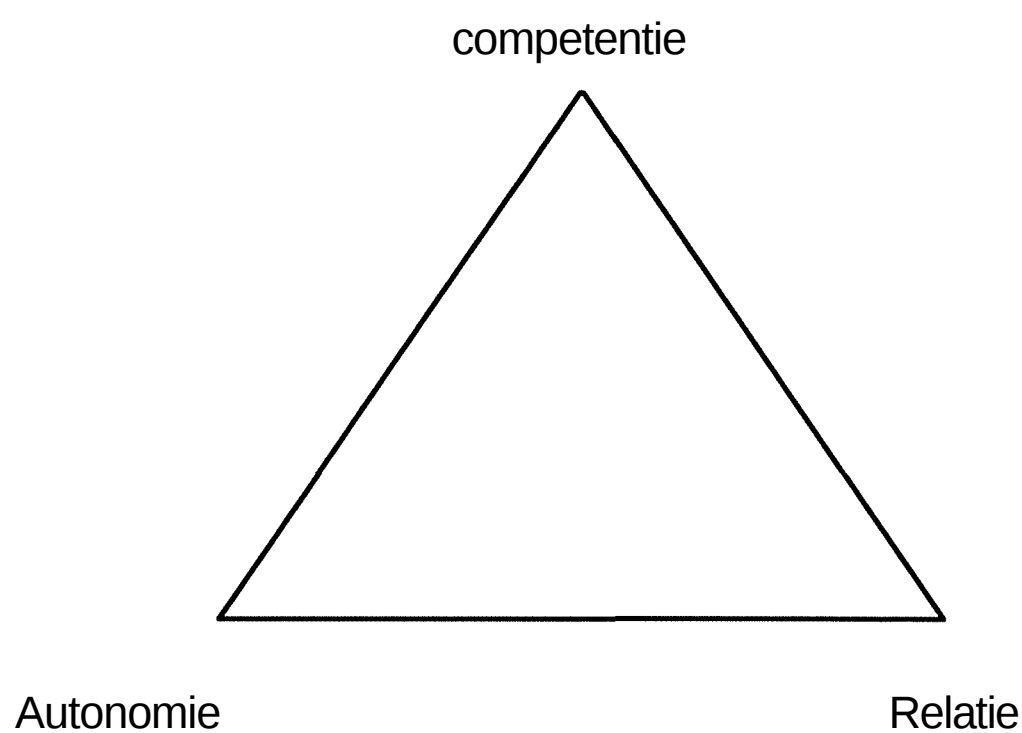
Daarnaast kan hij Jorn apart nemen en hem een goede aanwijzing geven over de hantering van zijn racket. Op die manier probeert hij Jorn vaardiger te maken en daardoor succes én plezier te laten beleven. Wellicht kan hij Mariska als goede beweger verantwoordelijkheid geven voor het geven van een goede bal aan Jorn. Mariska kan zichzelf hiermee uitdagen en zo is de docent bezig zijn leerlingen bewegend beter te maken.

Artikel "doelstellingen in het speciaal onderwijs".

Patty van 't Hooft en Saskia Biesterbosch hebben een artikel geschreven over deze doelenproblematiek. Voor het regulier onderwijs worden de doelstellingen gebaseerd op de kerndoelen die in het basisdocument beschreven staan. Voor de verschillende clusters in het speciaal onderwijs is er geen basisdocument, maar is er sprake van aangepaste doelstellingen. De niet specifieke bewegingsdoelen, in het bijzonder sociale doelen, lijken een steeds grotere plek binnen het speciaal onderwijs in te nemen. De gymles wordt dan bijvoorbeeld gebruikt om het samenwerken te bevorderen, sociaal/emotionele ontwikkeling te ontwikkelen te verbeteren en weerbaarheid te vergroten. De schrijvers van dit artikel vragen zich af waarom ook het bewegingsonderwijs "speciaal" moet zijn en niet gebruikt kan worden als leervak om de bewegingsmogelijkheden van leerlingen te ontwikkelen en vergroten.

Het is belangrijk te starten bij wat de leerlingen wel kunnen. Het gevaar bij het nastreven van niet specifieke bewegingsdoelen is het veelvuldig brengen van leerlingen in situaties die ze nog niet beheersen. Er wordt aan vakoverschrijdende doelen gewerkt zonder de individuele leerlingen serieus te nemen. De leerlingen zijn vaak al uitgevoegd bij cognitieve vakken, waardoor ze als "speciaal" bestempeld zijn. Bewegend is dit vaak (nog) niet het geval en dan zou het zonde zijn door leerlingen steeds weer in onprettige situaties te brengen. Leerlingen moeten juist trots kunnen zijn op wat ze bewegend wellicht wel kunnen bereiken.

Problemen op het gebied van de organisatie (loopt't), niveau (lukt't) en beleving (leeft't) van de activiteit, kunnen het toekomen aan bewegen verhinderen. De valkuil is dan snel te kiezen om de randvoorwaarden als hoofddoel te stellen. Volgens de schrijvers hebben de kinderen in het SO recht op meer, maar zijn de randvoorwaarden zeer zeker van belang om tot bewegen te kunnen komen. Daarom is het adaptief onderwijs zeer geschikt voor het SO.

De intrinsieke motivatie van de kinderen is zeer belangrijk om tot een sterke leeromgeving te komen. Vandaar is het belangrijk rekening te houden met de drie psychologische basisbehoeften van de mens (zie schema). Op het gebied van competentie is daarom het opdoen van succeservaringen in bewegen en bewegingssituaties essentieel. De leerlingen kunnen ondanks hun beperking leren en ervaren dat ze iets kunnen of nog beter kunnen.

Het zorgen voor een goede relatie is op alle SO-scholen een belangrijk onderdeel. De leerkracht moet verschillen tussen leerlingen kunnen waarderen en respecteren, omdat elke leerling recht heeft op zo veel mogelijk leerkansen. Behoeft aan autonomie kan in de gymles eenvoudig bereikt worden door bijvoorbeeld te werken in kleine groepjes en ruimte voor eigen bewegingswijze te geven.

Ten slot moet de leerkracht op al deze gebieden voor de valkuil van de self-fulfilling prophecy; bepaalde verwachtingen hebben van de leerlingen en deze uiten in de mate van geven van autonomie, aangaan van relaties en mogelijkheid tot tonen van competenties. Leerlingen kunnen hieraan het verwachtingsbeeld van de leerkracht merken en zich hiernaar gaan gedragen.

Eigen visie

Door mijn stage in het cluster 4 onderwijs en het De afgelopen jaren op de Calo heb ik een ontwikkeling doorgemaakt in mijn denken over ons vak. Vrienden die mijn opleiding typeerde als "lekker sporten" en "veel doen, weinig leren" wilde ik vertellen over de diepgang die het vak bewegingsonderwijs wel degelijk bezit! Net begonnen op de Calo vond ik het lastig aan te geven waarom het vak zo belangrijk was en wat ik eigenlijk leerde op school. Nu, bijna klaar, heb ik een veel duidelijker beeld over wat ik wil bereiken met mijn lessen en waarom het vak bewegingsonderwijs een plek verdient in het onderwijs.

Sporten staat in mijn hele leven al centraal. Bewegen geeft mij ontzettend veel voldoening, plezier en ontspanning. Het begrip autoteliciteit van Gijs Willem van de berg vind ik daarom erg waardevol. Het geeft aan dat het doel van bewegen in zichzelf ligt en niet van praktisch nut voor bijvoorbeeld de samenleving is. Een speelse attitude is onmisbaar bij bewegen, omdat op deze manier mensen zichzelf kunnen zijn en zelf betekenis geven aan een bewegingsactiviteit.

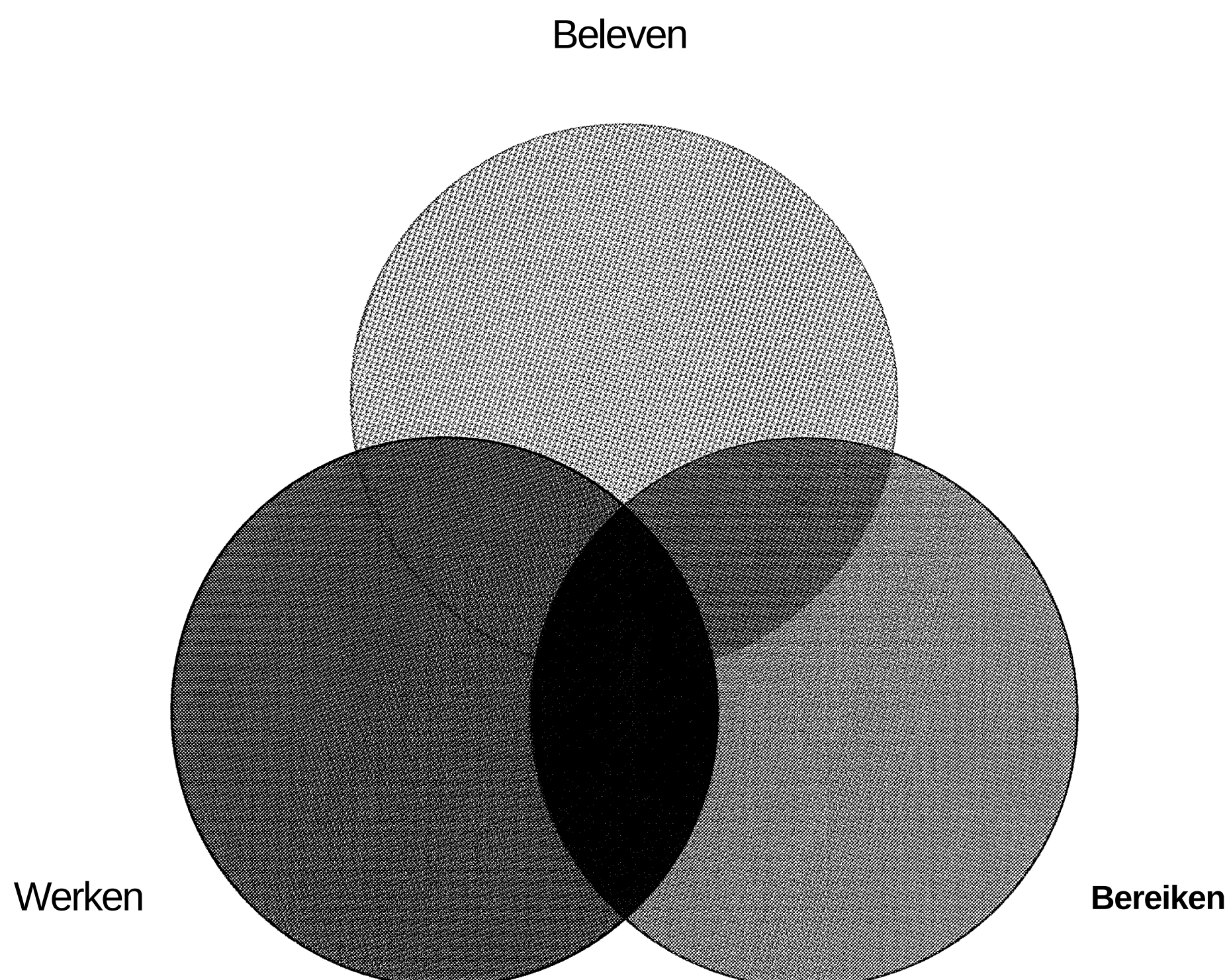
Doordat ik veel sport voel ik me gezond. Ook uit verschillende studies blijkt dat onder andere meer bewegen bijdraagt aan een betere gezondheid. Ik sport echter niet om de gezondheid. Het is voor mij een prettige bijkomstigheid, maar zeer zeker niet mijn hoofddoel. Kinderen het

belang van bewegen bijbrengen is daarom belangrijk, maar niet met als doel de gezondheid van de jeugdigen te verbeteren. Ik ben het daarom eens met wat pedagoge/sociologe Annelies Knoppers in haar oratie opmerkt: "Deze legitimatie (bewegingsonderwijs als gezondheidsmiddel) gaat voorbij aan het plezier en het speelse van bewegen en sport. Jongeren bewegen juist om die redenen en niet om de gezondheid."⁴

Naar mijn mening is het belangrijk om te vertrekken vanuit het gegeven dat bewegen spannend, uitdagend en in zichzelf zinvol moet zijn. Alleen dan kan bewegingsonderwijs bijdragen aan een blijvende deelname aan de bewegingcultuur. Vandaar dat ik de volgende kernzin heb geformuleerd:

Leerlingen bewegend beter tot hun recht laten komen om hen op deze manier te laten ervaren hoe veel plezier (samen) bewegen kan geven!

Uiteindelijk staat beter leren bewegen voor elke individu in mijn lessen centraal. Het liefst zou ik met mijn lessen alle kinderen willen meegeven hoe leuk en belangrijk bewegen is. In mijn visie heeft samen bewegen een centrale rol. Naar mijn mening is samen bewegend bezig zijn de manier om beter te worden in bewegen! Onderstaand schema geeft weer in hoeverre ik het belangrijk vind dat leerlingen *samen* bewegend bezig zijn. De overlap in de cirkels geeft voor mij het begrip *samen* weer.

⁴ Oratie Knoppers A. "Wat brengt sport teweeg"

Elke leerling bewegend beter laten worden op zijn of haar niveau betekent ook een vorm van sociaal leren. Leerlingen moeten op een dusdanige manier met elkaar rekening kunnen houden en samenwerken dat er een veilige en prettige werksfeer in de klas aanwezig is. Alleen dan kan een les goed verlopen en kunnen leerlingen beter leren bewegen! Voor mij is daarom samen werken (en samenwerken), samen doelen bereiken (activiteit tot lukken brengen) en samen plezier beleven onmisbaar bij het beter worden in bewegen! Dit geeft blijk van een relationele visie, waarin de leerlingen altijd verbonden/betrokken met/bij elkaar zijn. Dit kan ook een vorm van samen werken betekenen, waarbij de leerlingen met dezelfde activiteit bezig zijn, maar niet direct samen of tegen elkaar bezig zijn. In mijn lessen gebruik ik deze vorm van sociaal leren als middel om beter leren te bewegen. Het aanleren van sociale, communicatieve en leer- en ontwikkelbekwaamheden zijn namelijk zogenaamd lange termijn doelen voor het gehele onderwijs!

De stage die ik op dit moment loopt in het cluster 4 onderwijs bevestigt dit. Natuurlijk ben ik veel bezig binnen de lessen met sociale aspecten, maar ik doe dit voornamelijk om kinderen bewegend beter tot hun recht te laten komen. Deze kinderen zijn veelal een buitenbeentje in meerdere opzichten (bijvoorbeeld in hun problematische thuissituatie, in de buurt, binnen de sportclub), waardoor het plezier in beter leren bewegen een prachtige kans is om iets toe te voegen in hun leven. In een les waarin ik de kinderen in tweetallen laat werken zie ik hoe mooi het kan zijn dat de kinderen samen werken binnen een activiteit, hierin bepaalde doelen bereiken (succes) en dit intens kunnen beleven. Ik vind het belangrijk dat leerlingen respectvol met elkaar omgaan, maar de tweetallen die ik bijvoorbeeld maak stel ik niet "zomaar" samen. Uiteindelijk moeten de tweetallen de mogelijkheid hebben samen de activiteit met succes uit te voeren; met én tegen elkaar. Als ik in mijn lessen voornamelijk sociale doeleinden zou hebben, zou ik iedereen bij elkaar kunnen zetten. In dat geval moeten leerlingen met elke andere willekeurige leerling bezig kunnen gaan. Ik kies echter voor bewegingsdoelen waarbij ik zorgvuldig de leerlingen bij elkaar uitkiez.

Ik ben het eens met Harry Stegeman die zegt dat kinderen bekwaam gemaakt moeten worden voor deelname aan de bewegingscultuur. Het zou prachtig zijn als alle kinderen in onze lessen genoeg bagage mee krijgen om te kunnen én willen deelnemen aan de bewegingscultuur. Ik ben het echter niet eens met zijn suggestie dat plezier in lessen synoniem staat aan bewegingservaringen met een vluchtig en oppervlakkig karakter. Ik denk dat herhaalde succeservaringen binnen de lessen kinderen plezier kunnen geven in bewegen. Op die manier is "echte" bekwaamheid zoals Harry Stegeman dat zegt nog niet eens aan de orde. Ik heb daarom in mijn kernzin gekozen het woord 'plezier' op te nemen, aangezien dat voor mij het vertrekpunt is bij beter worden in bewegen. Ook andere vakken binnen het onderwijs moeten dit naar mijn mening als belangrijk vertrekpunt nemen. Wiskunde wordt bijvoorbeeld nog lastiger als je totaal geen plezier hierin hebt.

Uiteindelijk hoop ik kinderen op zoveel mogelijk gebieden van bewegen te introduceren. Dit is belangrijk omdat de bewegingscultuur erg veelzijdig en omvangrijk is. Vandaar dat ik kinderen op meerdere manieren beter in bewegen wil maken; het bewegen zelf, zelfstandig werken/leren en andere rollen hebben dan bewegener (bv. helpen bij vangen). Bewegingsonderwijs is in tegenstelling tot de sport (en sportonderwijs) een manier om *alle* kinderen te bereiken en door op maat gemaakte regels en arrangementen plezier te laten beleven en beter te laten worden. Uiteindelijk is het mooi als kinderen vrijwillig kiezen om te blijven bewegen binnen de zogenaamde bewegingscultuur. Dit volgens mij enkel te bereiken door bewegen te zien als doel op zich. Kinderen moeten vanuit een intrinsieke motivatie bewegen, alleen dan zullen zij als toekomstig volwassene kiezen voor een blijvende deelname aan de bewegingscultuur!

Conclusiedeelvraag

Terugkomend op de doel/middel-problematiek kan ik stellen dat ik bewegingsonderwijs als een vak zie met een doel in zichzelf, net als andere onderwijsvakken. Net als de schrijvers van het artikel "Doelstellingen in het speciaal onderwijs" vraag ik me af zich af waarom ook het bewegingsonderwijs "speciaal" moet zijn en niet gebruikt kan worden als leervak om de bewegingsmogelijkheden van leerlingen te ontwikkelen en vergroten. Het gevaar bij het nastreven van niet specifieke bewegingsdoelen is namelijk het veelvuldig brengen van leerlingen in situaties die ze nog niet beheersen. Bewegend zijn leerlingen in tegenstelling tot bijvoorbeeld het cognitieve gebied (nog) niet uitgevoerd. Het is dus ontzettend zonde leerlingen steeds weer in onprettige situaties te brengen. Leerlingen moeten juist trots kunnen zijn op wat ze bewegend wellicht wel kunnen bereiken.

Het is echter de vraag wat men bewegend gezien wil bereiken met de kinderen en wat reëel is. Daarbij kan niet voorbij gegaan worden aan het feit dat gedragsproblematiek van welke aard dan ook de (gym)les wel degelijk kan beïnvloeden. Het is niet gek dat bij sommige leerkrachten in het speciaal onderwijs een verschuiving in doelen die ze nastreven te zien is; het nastreven van bewegingsspecifieke doelen naar het nastreven van andersoortige doelen bijvoorbeeld sociale vaardigheden. Het beïnvloeden van de sociale vaardigheden krijgt dan de overhand, omdat gym gezien wordt als vak dat hiervoor bij uitstek geschikt is en sociale problemen te veel invloed hebben op het lesverloop. Ik wil daarom in het volgende hoofdstuk aandacht besteden aan een artikel dat handvaten biedt om te kunnen omgaan met (ernstige) gedragsproblematiek in een klas.

Deelvraag 4

Op welke manier kan gedragsregulering een plek krijgen in het beter leren bewegen?

Aanleiding voor deze vraag is een stuk van Karel Verweij waarin hij op zoek gaat naar de mogelijkheden om lastige leerlingen een plaats te geven in bewegingspraktijken.

Veel lesgevers weten niet hoe ze moeten reageren op lastig gedrag. De kennis die op de academie is opgedaan op het gebied methodiek is niet toereikend voor het aanpakken van dit vervelende gedrag. In het geval dat zogenaamd anti-sociaal gedrag leidt tot mislukken van leerprocessen zal dit meegenomen moeten worden bij het ontwerpen van bewegingssituaties. Om de sociale samenhang binnen een groep te herstellen zal het lastgevende gedrag van de leerling moeten worden gezien als onvermogen in plaats van onwil; dat is een wezenlijk verschil. De lastgevende leerling weet namelijk niet hoe hij of zij zich bewegend met de andere leerling moet verbinden. Volgens Karel Verweij is het alleen mogelijk het sociale aspect te beïnvloeden als bewegingsactiviteiten aansluiten bij het niveau van de deelnemers.

*Het bewegend beantwoorden van de ander wordt alleen geproblematiseerd als de activiteit op (de grens van) het bewegingsniveau van de deelnemers is ontworpen. Anders is er geen activiteitsgericht sociaal leren mogelijk.*⁵

De kern van het artikel is dus hoe lastgevend gedrag didactisch gezien een plaats kan krijgen in bewegingsonderwijsleersituaties, zonder de lesdoelen enkel te richten op sociale aspecten. Bij het beantwoorden van deze vraag wordt gebruik gemaakt van de begrippen activiteitskeuze, organisatievormen en omgangsstijlen.

Activiteitskeuze

Het is belangrijk bewegingssituaties zo in te richten dat elke deelnemer op zijn of haar niveau kan meedoen. Bij de keuze van activiteiten is het verder zaak na te denken over *reciprociteit* van de activiteit, oftewel de mate waarin activiteit meer of juist minder sociaal contact bewerkstelligen. Dit is onder te verdelen in:

- A Bewegen
- B Belang
- C Hulpverlenen
- D lichamelijk contact

In elk gebied zijn twee tegengestelde begrippen te onderscheiden, namelijk:

- A1	alleen	A2	samen
- B3	tegengesteld	B4	overeenkomstig
- C5	zonder	C6	met
- D7	zonder	D8	met

Het springen van de wendsprong zonder vanghulp is een voorbeeld van A1, C6.

Bewust bezig zijn met deze aspecten kunnen lastgevend gedrag inperken. Het spreekt voor zich dat individuele activiteiten de bewegingsrelaties minder aantasten. Het samen bewegen heeft echter de mogelijkheid leerlingen bewegend te verbinden, mits bovenstaande aspecten slim gekozen zijn. Een C6 activiteit kan zo ingericht worden dat de gerichtheid op bewegen blijft door middel van hulpverlenen met een voorwerp (bijvoorbeeld vanggordel salto, stok bij

⁵ Over opvoedend bewegingsonderwijs, Karel Verweij

balanceren) en bij een B3 activiteit is het zaak het competitieve aspect beheersbaar plaats te laten vinden (bijvoorbeeld gescheiden speelhelften, dominantie scheidsrechter, regels met betrekking tot lichamelijk contact, slimme groepering). Door hierover na te denken kan het sociale contact beperkt en/of vereenvoudigd worden, zonder dat ten koste van uitdagende activiteiten te laten gaan.

Organisatielijzen

Een ondergewaardeerd onderwerp is volgende Karel Verweij de lesvormen. De organisatie van een les is niet alleen belangrijk om de lestijd zo effectief mogelijk te gebruiken, maar slim gekozen regels kunnen ook een gemotiveerde deelname aan de les bevorderen. De vorm waarin een les wordt aangeboden kan als klassikaal (met hele groep één activiteit doen), in groepjes (met enkele medeleerlingen tegelijk activiteit doen) en vrij (zelf activiteiten uitkiezen) getypeerd worden. Deze indeling blijkt echter te globaal in het kader van inperken van probleemgedrag, vandaar een gedetailleerdere beschrijving:

- 1. De leerlingen mogen zelf bewegingssituaties kiezen (a) of worden verplicht aan één of meer leersituaties deel te nemen (b).*
- 2. De leerlingen mogen zelf het moment waarop ze een activiteit beëindigen kiezen (c) of moeten een bepaalde tijdsduur bij een bewegingssituatie blijven (d).*
- 3. De leerlingen mogen zelf een uitvoeringswijze kiezen (e) of doen de door de leerkracht "voorgestelde" handelingen (f).*
- 4. De leerlingen mogen materiaal voor zichzelf houden (g) of moeten dit met andere leerlingen delen (h).*
- 5. De leerlingen mogen zelf, ieder voor zich, hun bezigheden regelen (i) of doen dit door in hun deelname de overige groepsleden tegemoet te komen (j).⁶*

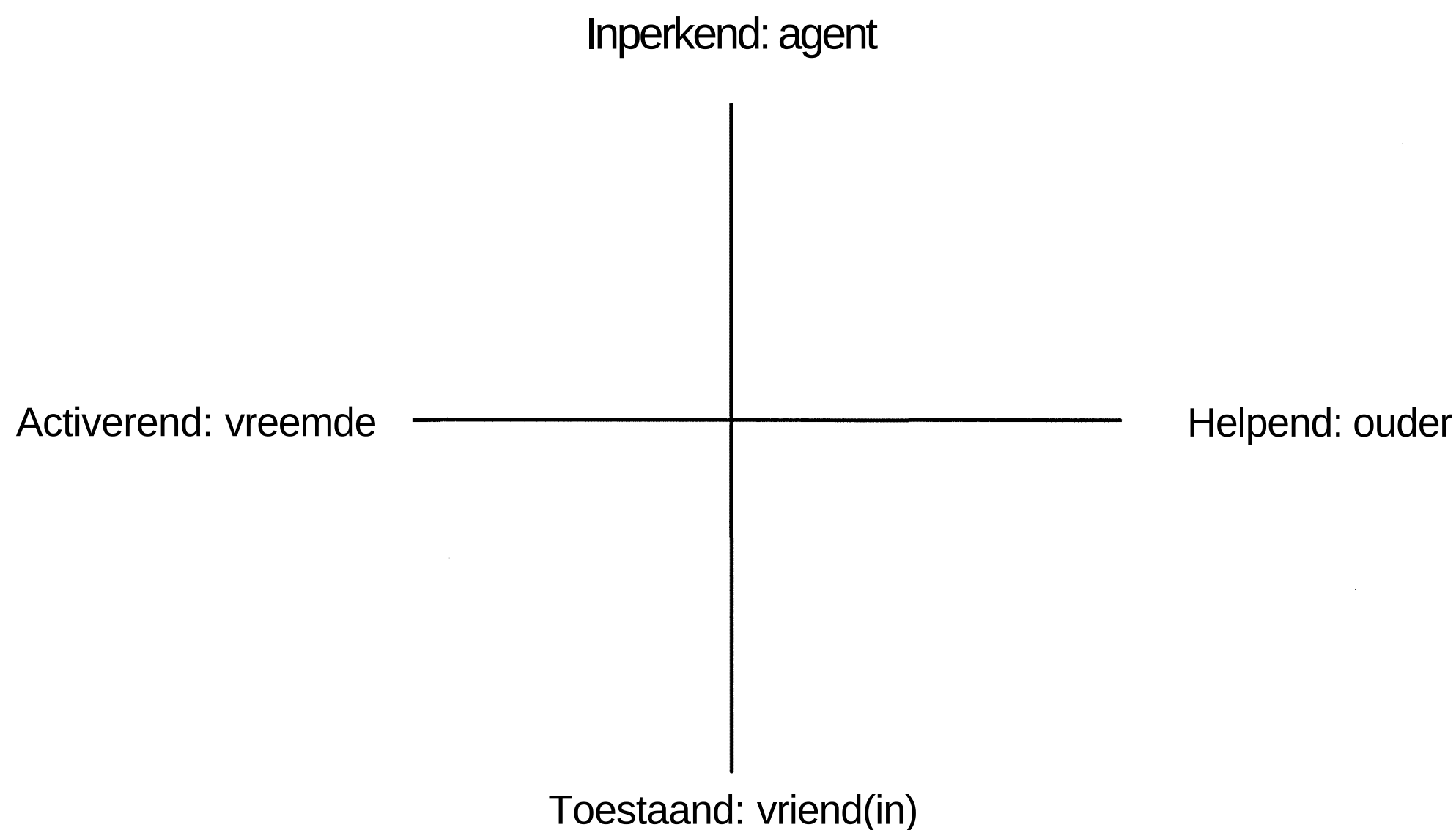
Vanwege het uitgangspunt dat probleemgedrag kan worden opgevat als "relationele" problematiek, is het laatste aspect erg belangrijk aangezien onderwijs hiermee geïndividualiseerd of juist gesocialiseerd worden. Bij het maken van groepen is de groeps grootte, de manier waarop het groepje gemaakt wordt, volgens welke criteria het groepje samengesteld wordt en de groepsduur van belang.

Volgens Karel Verweij is starten met een lesorganisatie 1a, 2d, 3f, 4g en 5j een slimme start met een klas waarin gedragsproblematiek voorkomt. Het zelf kiezen van de activiteit zal de intrinsieke motivatie van leerlingen verhogen (door eigen keuze activiteit, maar ook door het zelf samenstellen groep). Als leerkracht zal je dit echter op een slimme manier moeten begeleiden om te voorkomen dat te veel leerlingen dezelfde activiteit willen gaan met als gevolg te lange wachttijden (en daardoor verstoring sociale samenhang). Om de structuur van de les duidelijk te houden, kan de leerkracht dan kiezen voor een vaste tijd dat een activiteit gedaan wordt en een bewegingshandeling die vastligt (wel op eigen manier door leerling in te vullen) om zo mogelijk gedrag van leerlingen te kunnen corrigeren. Daarna kan lesgever opnieuw inventariseren wat de leerlingen graag willen doen. Het is in ieder geval belangrijk zo min mogelijk "loze" tijd te geven aan de leerlingen waarin snel storend gedrag kan ontstaan. Daarnaast kan het gebruiken van zoveel mogelijk eigen materiaal storende acties bij het overgeven hiervan voorkomen. Aan te raden is een volgende les twee boeiende activiteiten te herhalen vanwege de motivatie én vergroting bewegingstijd. Uitgangspunt hierbij is dat de oppositionele houding van lastposten minder zal worden als ze geboeid zijn door de activiteiten en beseffen dat de gymles genieten is.

⁶ Over opvoedend bewegingsonderwijs, Karel Verweij

Omgangsstijlen

Ten slot is de manier waarop leerkrachten omgaan met dergelijke "probleemleerlingen" van grote invloed op het ontstaan van constructieve bewegingsrelaties. Het communiceren met leerlingen is namelijk een manier om leerlingen beter te leren bewegen. Karel Verweij heeft een assenmodel gemaakt waarop leerkrachten volgens hem omgaan met de leerlingen.

De verticale as zegt wat over de mate waarin de leerkracht controle over zijn leerlingen houdt. De horizontale as zegt juist wat over de mate waarin de leerkracht steun geeft bij activiteiten. Het is belangrijk leerlingen zelfstandigheid te geven bij het uitvoeren van bewegingssituaties. De leerkracht moet de leerlingen ruimte geven, zodat ze hun eigen leerproces kunnen en willen aansturen. De omgangsstijlen zijn dus een manier om leerlingen met een grote mate van zelfstandigheid deel te laten nemen aan bewegingssituaties. Leerlingen zullen door een verschuiving van controle steeds meer zelf willen in plaats van moeten en ervaren dat ze zelf kunnen leren doordat de leerkracht niet te beschermend optreedt. Leerlingen met gedragsproblematiek hebben behoefte aan een combinatie van deze omgangsstijlen.

Moeilijke leerlingen hebben enerzijds behoefte aan een gedragsregulerende aanpak, waarbij de leerkracht autoriteit en overwicht verkrijgt. De leerkracht heeft door het toezien op het naleven van gedragsregels en een dwingend leerresultaat een rol als "agent" en "vreemde". De lastige leerling kan door zijn gedrag anderen meenemen en dat moet voorkomen worden om je gezag niet te verliezen over de groep. Individuele gedragsproblematiek moet onmiddellijk aangepakt worden door zich op een afstand te houden van de leerling. Ongewenst gedrag én gewenst gedrag (geven van complimenten als het goede gedrag vertoond wordt) wordt naar leerling en groep uitgesproken. Bij herhaling van dit gedrag zullen sancties moeten volgen die uiteindelijk tot een (tijdelijke) uitsluiting van de activiteit kunnen leiden. Er zullen afspraken gemaakt moeten worden met de leerling voordat hij of zij weer kan meedoen aan de les. De leerkracht blijft op afstand van de leerling en laat weinig zien van zijn persoonlijkheid om lastgevend gedrag niet in oppositioneel gedrag te doen veranderen.

Het is echter belangrijk ook deze leerlingen op een persoonlijke manier te benaderen, namelijk in de rol van "vriend" en "ouder". De leerkracht probeert in dit geval een band te krijgen met de leerling en steunt hem bij activiteiten. De leerkracht neemt zijn verantwoordelijk als opvoeder en straalt dit uit naar de leerling. Af en toe stelt hij of zij zich

kwetsbaar op naar de leerling om een relatie te kunnen opbouwen. Basisbegrippen hierbij zijn volgens Karel Verweij:

'transparantie'	-	motieven tonen
'congruentie'	-	middelen afleiden uit doelen
'onvoorwaardelijkheid'	-	onbaatzuchtig handelen
'geweldloosheid'	-	eigen intenties terugnemen
'dienstbaarheid'	-	het goede voor anderen nastreven ⁷

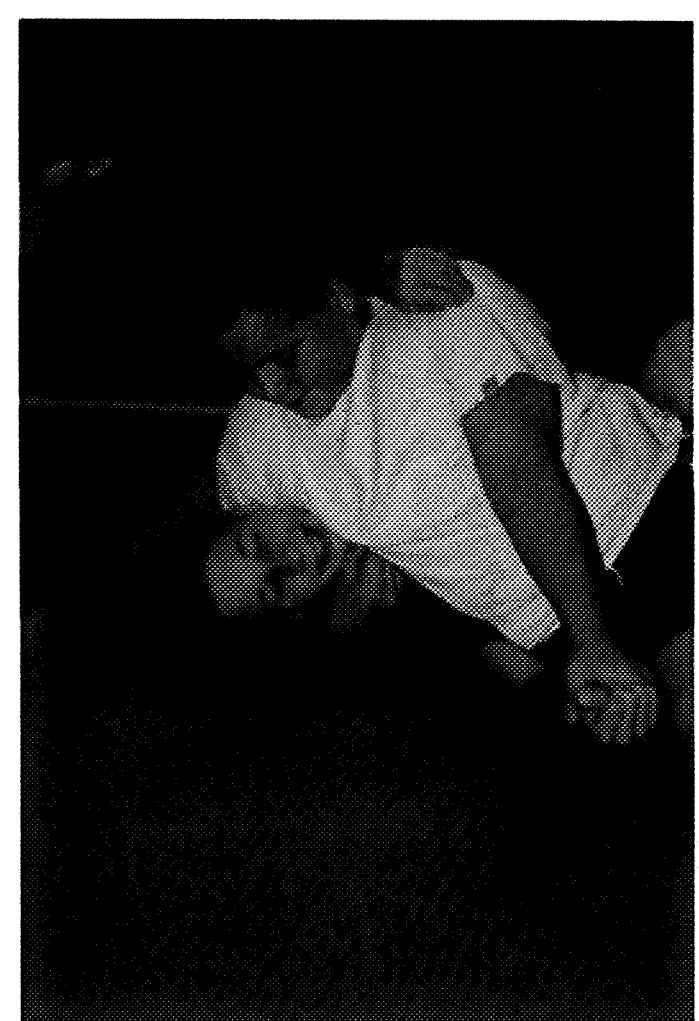
De leerkracht gaat bij deze benadering dus uit van het goede dat in elke mens zit. De leerkracht laat zichzelf zien en wil vertrouwen kweken bij de lastgevende leerling.

Aan het begin van het verbindingsproces tussen leerkracht en de leerling zal vooral een beroep gedaan worden op een gedragsregulerende aanpak. Bepaalde basisregels moeten nagekomen worden en het naleven hiervan wordt geregeld door controle en sancties. De leerkracht moet hierbij voorkomen te sterk gedrag te vertonen en hij of zij moet duidelijk zijn naar de leerling. Daarbij is het belangrijk in conform met andere leerkrachten te handelen. Op het moment dat de leerling laat zien controle over eigen gedrag te hebben waardoor mogelijkheden tot bewegen ontstaan, kan de leerkracht proberen een relatie met de leerling aan te gaan. De mogelijkheden van de leerling kunnen gewaardeerd worden en dat biedt perspectief voor het daadwerkelijk beter leren bewegen.

Eenmaal boven zie ik een winderig bewegingslandschap met allerhande bruggen. Bruggen tussen mensen. Er is een ruisende spanbrug die zachtjes wiegt in de wind en waarover een comfortabele uitwisseling plaatsvindt. Er is een bemoste touwbrug met veel afgetrapte plankjes. Twee passanten brengen deze brug al klauterend, ongecoördineerd in zwaai en benaderen elkaar uiterst moeizaam. Er is een instortende sneeuwbrug. Twee opposanten staren elkaar over de kolkende rivier langdurig aan. Ook sociale configuraties thematiseren het leren bewegen. Andersom kan deelname aan bewegingssituaties de begaanbaarheid van de sociale infrastructuur vergroten. In specifiek daartoe gekozen bewegingssituaties leiden gelukke bewegingsrelaties tot een hechter groepsverband. Deze gezamenlijkheid overstijgt het bewegingsonderwijs en plaatst ons vak in het opvoedingstotaal.⁸

Conclusiedeelvraag

Naar mijn mening heeft Karel een mooi metafoor gebruikt in bovenstaand stukje. Voor mij geeft het aan dat bewegen altijd een relationeel gebeuren is. In mijn visie neemt samen bereiken, beleven en werken (zie eigen visie) een belangrijke plaats in om uiteindelijk bewegend beter tot recht te kunnen komen. Het mag duidelijk zijn dat ik niet wil beweren dat enkel beter leren bewegen aan de orde komt in het cluster vier. Veelal krijg je in dit type onderwijs te maken met leerlingen die storend gedrag vertonen door hun stoornis, verleden of andere reden. Om ook met deze leerlingen tot beter leren bewegen te komen zal vooraf goed nagedacht moeten worden over de inrichting van de bewegingssituatie. De instrumenten die Karel Verweij in zijn artikel aanreikt, kunnen helpen probleemgedrag te voorkomen, beperken of verminderen.

In dit artikel worden bewegingssituaties ingericht op sociale leerprocessen, zodat de leerkracht bewegingsonderwijs uiteindelijk toe kan komen aan de kern van zijn beroep:

⁷ Over opvoedend bewegingsonderwijs, Karel Verweij

⁸ Over opvoedend bewegingsonderwijs, Karel Verweij

kinderen bewegend beter tot hun recht laten komen. In het begin van het leerproces worden activiteiten aangeboden die conflicten verminderen of vereenvoudigen (activiteitskeuze). Daarnaast kan de leerkracht inspelen op storend gedrag door een slimme organisatie van de les (werkvormen) en de manier waarop hij of zij met de storende leerling omgaat (omgangsstijlen). Later kan een verschuiving optreden waarbij de leerling meer ruimte krijgt en minder controle nodig is. Hierbij wordt meer en meer een beroep gedaan op de verantwoordelijkheid voor en afhankelijkheid van de ander. Het is daarom belangrijk dat "sociaal-emotionele veranderingen" gezien worden als onderdeel van leren bewegen. Door "risicofactoren" geleidelijk in het leerproces te voegen is er grote kans dat conflicten makkelijker opgelost kunnen worden al dan niet met hulp van de leerkracht. Daarbij is Karel Verweij van mening dat sociale problemen beter als bewegingsprobleem gethematiseerd kunnen worden dan puur bezig te gaan met de sociale problematiek. Op deze manier is er grote kans dat er gekomen kan worden tot beter leren bewegen. Uiteindelijk is het vergroten van de sociale samenhang binnen de gymles niet een op zichzelf staand onderdeel. Het is een onderdeel van het ontwikkelen van bewegingsvaardigheden waarbij leerlingen met gedragsproblemen in staat zijn hun gedrag aan medeleerlingen aan te passen. Op die manier kunnen ook gedragsmoeilijke leerlingen gewaardeerd worden door leerkracht én medeleerling. Volgens Karel Verweij is dit laatste wellicht het geheim om leerlingen met gedragsproblematiek niet alleen in de gymles te laten invoegen, maar ook daarbuiten.

Deelvraag 5

Wat is het (on)belang van kerndoelen in het cluster 4 onderwijs?

Uit onderzoek⁹ blijkt dat kinderen met vergelijkbare capaciteiten op het regulier onderwijs beter presteren dan in het speciaal onderwijs. In dit onderzoek is een groep zogenaamde risicoleerlingen in het speciaal onderwijs met een groep "dubbelgangers" in het regulier onderwijs. De ontwikkeling van deze leerlingen liep niet gelijk en de prestatie van de leerlingen in het regulier onderwijs waren beter. Er zijn verschillende verklaringen voor, maar opvallend is degene die gaat over het stellen van minimumdoelen. Vakleerkrachten in het BO werken prestatiegerichter door het nastreven van minimumdoelen, frequenter afnemen van toetsen en meer belang hechten aan cognitieve prestaties.

Naar mijn mening heeft deze verklaring met een psychologische theorie, namelijk die van de selffulfilling prophecy, de *"voorspelling die zichzelf doet uitkomen"*. Deze theorie wordt ook wel het "Pygmalion-effect" genoemd, wat betekent dat *"watje denkt, zal ook gebeuren"*. Onderzoek heeft aangetoond dat de verwachtingen die we van iemand hebben, het gedrag van die ander kunnen beïnvloeden.

Dit effect kan bijvoorbeeld in het onderwijs worden waargenomen. De verwachtingen van leraren sturen het gedrag van de leerlingen; "afgeschreven" leerlingen scoren gemiddeld slechter dan leerlingen die gestimuleerd worden, ook al bezitten ze in principe dezelfde capaciteiten. In het cluster vier bewegingsonderwijs wordt in de praktijk niet of weinig gewerkt met bepaalde eindtermen of minimumdoelen. De kans op willekeur bij het inrichten van de lessen bewegingsonderwijs is daardoor aanwezig.

Aan de andere kant kunnen kerndoelen wellicht een waardevol uitgangspunt teniet doen, namelijk het respecteren en waarderen van verschillen tussen leerlingen. Egbert van de Broek gaf een voorbeeld van een autistische jongen die in zijn klas kwam en niets durfde. Nu doet hij in ieder geval met plezier mee en vindt hij veren in de grote trampoline heerlijk. Egbert van de Broek heeft het gevoel dat hij deze jongen niet kan voldoen aan bepaalde eindtermen, maar op zijn niveau ontzettend veel geleerd heeft.

Conclusiedeelvraag

Naar mijn mening is bovenstaand verhaal paradoxaal, aangezien beide kanten elkaar niet in de weg hoeven lopen. Het is inderdaad ontzettend belangrijk om de uitgangspunten "het respecteren en waarderen van verschillen" in acht te nemen. Het stellen van bepaalde einddoelen voor ons vak kan echter vooral stimulerend werken. Het geeft aan dat er vertrouwen is in het kunnen van de leerlingen. Door enkel bezig te gaan met de onmogelijkheden van de leerlingen (hun vaak minder ontwikkelde sociale vaardigheden) doet tekort aan de bewegingsvaardigheden die de leerlingen wel degelijk bezitten.

Eventuele eindtermen zouden ruimte moeten laten voor het individu. De zogenaamde portfolio's waarin de vooruitgang van een individuele leerling wordt bijgehouden is daarom een goede ontwikkeling. Het niveau van de leerling is op die manier niet star, maar subjectief. Zo kan een hele goede voetballer gezien worden als niveau één op het begin van het jaar en toch nog leren en zo naar niveau twee gaan. Een minder goede voetballer wordt tevens als niveau één gezien op het begin van het jaar en kan door vooruitgang te boeken naar niveau twee gaan. Op die manier is beter leren bewegen subjectief en kan iedereen vooruitgang op zijn of haar niveau.

⁹ Jepma, IJ. (2003). De schoolloopbaan van risicoleerlingen in het primair onderwijs. Academisch proefschrift. Amsterdam, Thela Thesis

De overheid zou met globale kerndoelen in elk geval kunnen bewerkstelligen dat ook in het cluster vier leerkrachten streven naar een meervoudige handelingsbekwaamheid van leerlingen. Het uitgangspunt dat leerlingen bepaalde onderdelen "toch niet kunnen of willen" moet ontkracht worden naar mijn mening. De invloed van verschillende gedragsproblematiek op een les wil ik niet ontkennen, maar met bepaalde aanpassingen (zie bijvoorbeeld de vorige deelvraag) is het mogelijk ook deze leerlingen activiteiten uit *alle* activiteitsgebieden aan te bieden. Door bij voorbaat uit te gaan van het falen van deze leerlingen, gaan leerlingen zich daar uiteindelijk ook aan conformeren; de theorie van de self-fulfilling prophecy. De leerlingen in het cluster vier zijn vaak al zo kwetsbaar en hebben recht op een overheid en leerkracht die 100% vertrouwen in hun kunnen hebben!

Conclusie

Op het Vmbo wordt tegenwoordig niet meer over lichamelijke opvoeding gesproken. De vakken zijn ingedeeld in zogenaamde domeinen en bewegen en sport is daar één van. Binnen het voortgezet cluster vier onderwijs krijgen leerlingen in sommige gevallen de kans hun Vmbo diploma te halen. De scholen houden zich dan in dat geval wel aan de eindtermen en kerndoelen op het cognitieve vlak, maar de praktijkvakken lijken een uitzonderingspositie in te nemen. Voor het bewegingsonderwijs zijn voor het cluster vier onderwijs (nog) geen kerndoelen vastgesteld. Het voornemen is de kerndoelen VSO in de loop van het schooljaar 2007-2008 vast te stellen.

Op dit moment wordt er daarom niet of weinig gewerkt wordt met bepaalde kerndoelen en eindtermen vanuit de overheid in het bewegingsonderwijs van het cluster vier. De doelen die voor het Vmbo gelden worden niet gebruikt om verschillende redenen (niet haalbaar, niet bekend etc.) Het is de bedoeling dat er meer richting vanuit de overheid gegeven gaat worden aan het cluster vier, maar wat betekent dat voor het bewegingsonderwijs? Wellicht zullen vele cluster vier scholen de "bemoeienis" vanuit de overheid niet waarderen, omdat ze het gevoel hebben dat de werkelijkheid anders werkt dan de theorie. In het geval dat de overheid beslist over te gaan tot speciale kerndoelen voor het cluster vier is het belangrijk de verschillende vakleerkrachten van cluster vier scholen mee te laten denken hierover. Bij het basisdocument voor het voortgezet regulier onderwijs zijn ook mensen uit het werkveld zorgvuldig geraadpleegd, waardoor een document is ontstaan waar in principe iedereen zich kan vinden. Het basisdocument bevat geen kant en klare lessen of doelen waar elke leerling aan moet voldoen, maar geeft richting aan verantwoord bewegingsonderwijs. De visie die wordt uitgedragen is daardoor terug te vinden in de opzet van lessen en dat is naar mijn mening een goede zaak. Het geeft aan dat bewegingsonderwijs serieus genomen wordt, ook op het cluster vier!

Terugkomend op de doel/middel-problematiek kan ik stellen dat ik bewegingsonderwijs als een vak zie met een doel in zichzelf, net als andere onderwijsvakken. Net als de schrijvers van het artikel "Doelstellingen in het speciaal onderwijs" vraag ik me af zich af waarom ook het bewegingsonderwijs "speciaal" moet zijn en niet gebruikt kan worden als leervak om de bewegingsmogelijkheden van leerlingen te ontwikkelen en vergroten. Het gevaar bij het nastreven van niet specifieke bewegingsdoelen is namelijk het veelvuldig brengen van leerlingen in situaties die ze nog niet beheersen. Bewegend zijn leerlingen in tegenstelling tot bijvoorbeeld het cognitieve gebied (nog) niet uitgevoegd. Het is dus ontzettend zonde leerlingen steeds weer in onprettige situaties te brengen. Leerlingen moeten juist trots kunnen zijn op wat ze bewegend wellicht wel kunnen bereiken.

Het is echter de vraag wat men bewegend gezien wil bereiken met de kinderen en wat reëel is. Daarbij kan niet voorbij gegaan worden aan het feit dat gedragsproblematiek van welke aard dan ook de (gym)les wel degelijk kan beïnvloeden. Het is niet gek dat bij sommige leerkrachten in het speciaal onderwijs een verschuiving in doelen die ze nastreven te zien is; het nastreven van bewegingsspecifieke doelen naar het nastreven van andersoortige doelen bijvoorbeeld sociale vaardigheden. Het beïnvloeden van de sociale vaardigheden krijgt dan de overhand, omdat gym gezien wordt als vak dat hiervoor bij uitstek geschikt is en sociale problemen te veel invloed hebben op het lesverloop.

In mijn visie neemt samen bereiken, beleven en werken (zie eigen visie) een belangrijke plaats in om uiteindelijk bewegend beter tot recht te kunnen komen. Het mag duidelijk zijn dat ik niet wil beweren dat enkel beter leren bewegen aan de orde komt in het cluster vier. Veelal krijg je in dit type onderwijs te maken met leerlingen die storend gedrag vertonen door hun stoornis, verleden of andere reden. Om ook met deze leerlingen tot beter leren bewegen

te komen zal vooraf goed nagedacht moeten worden over de inrichting van de bewegingssituatie. De instrumenten die Karel Verweij in zijn artikel aanreikt, kunnen helpen probleemgedrag te voorkomen, beperken of verminderen.

Volgens Karel Verweij moeten bewegingssituaties worden ingericht op sociale leerprocessen, zodat de leerkracht bewegingsonderwijs uiteindelijk toe kan komen aan de kern van zijn beroep: kinderen bewegend beter tot hun recht laten komen. In het begin van het leerproces worden activiteiten aangeboden die conflicten verminderen of vereenvoudigen (activiteitskeuze). Daarnaast kan de leerkracht inspelen op storend gedrag door een slimme organisatie van de les (werkvormen) en de manier waarop hij of zij met de storende leerling omgaat (omgangsstijlen). Later kan een verschuiving optreden waarbij de leerling meer ruimte krijgt en minder controle nodig is. Hierbij wordt meer en meer een beroep gedaan op de verantwoordelijkheid voor en afhankelijkheid van de ander. Het is daarom belangrijk dat "sociaal-emotionele verhinderingen" gezien worden als onderdeel van leren bewegen. Door "risicofactoren" geleidelijk in het leerproces te voegen is er grote kans dat conflicten makkelijker opgelost kunnen worden al dan niet met hulp van de leerkracht. Daarbij is Karel Verweij van mening dat sociale problemen beter als bewegingsprobleem gethematiseerd kunnen worden dan puur bezig te gaan met de sociale problematiek. Op deze manier is er grote kans dat er gekomen kan worden tot beter leren bewegen. Uiteindelijk is het vergroten van de sociale samenhang binnen de gymles niet een op zichzelf staand onderdeel. Het is een onderdeel van het ontwikkelen van bewegingsvaardigheden waarbij leerlingen met gedragsproblemen in staat zijn hun gedrag aan medeleerlingen aan te passen. Op die manier kunnen ook gedragsmoeilijke leerlingen gewaardeerd worden door leerkracht én medeleerling. Volgens Karel Verweij is dit laatste wellicht het geheim om leerlingen met gedragsproblematiek niet alleen in de gymles te laten invoegen, maar ook daarbuiten.

Eindtermen kunnen motiverend, maar ook averechts werken. De angst uit het werkveld is bang dat eindtermen een waardevol goed tekort doen, namelijk het respecteren en waarderen van verschillen. Het stellen van bepaalde einddoelen kan echter uitstralen dat er vertrouwen is in het kunnen van de leerlingen. Eventuele eindtermen en kerndoelen zouden ruimte moeten laten voor het individu. De zogenaamde portfolio's waarin de vooruitgang van een individuele leerling wordt bijgehouden is daarom een goede ontwikkeling. Zo kan een niveau één voetballer en een niveau twee voetballer vooruitgang boeken ten opzichte van het begin van het jaar en dus beide voldoen aan bepaalde kerndoelen. Op die manier is beter leren bewegen subjectief en kan iedereen vooruitgaan op zijn of haar niveau.

Arnold Consten en Chris Mooij hebben bijvoorbeeld een leerlingvolgsysteem ontwikkeld waarin de ontwikkeling op bewegingsgebied bijgehouden kan worden, namelijk Beleves. In dit systeem wordt gebruik gemaakt van niveau nul tot en met drie en zijn de tussendoelen van het basisdocument meegenomen. Het helpt leerkrachten objectief inzicht in de ontwikkeling van het kind te geven. Arnold Consten geeft aan dat het systeem inzicht in ontwikkeling geeft, maar niet gebruikt moet worden om leerlingen die veelal niveau één scoren een onvoldoende te geven. Het waarderen en respecteren van verschillen komt juist tot uiting in dit systeem, aangezien de ontwikkeling van leerlingen belangrijk is en niet één meetmoment.

De overheid zou met globale kerndoelen in elk geval kunnen bewerkstelligen dat ook in het cluster vier leerkrachten streven naar een meervoudige handelingsbekwaamheid van leerlingen. Het uitgangspunt dat leerlingen bepaalde onderdelen "toch niet kunnen of willen" moet ontkracht worden naar mijn mening. Alle kinderen hebben recht op onderwijs waar bepaalde doelen worden nagestreefd. De invloed van verschillende gedragsproblematiek op een les wil ik niet ontkennen, maar met bepaalde aanpassingen in de activiteiten is het mogelijk ook deze leerlingen activiteiten uit *alle* activiteitsgebieden aan te bieden. Door bij voorbaat uit te gaan van het falen van deze leerlingen, gaan leerlingen zich daar uiteindelijk ook aan conformeren; de theorie van de self-fulfilling prophecy. De leerlingen in het cluster

vier zijn vaak al zo kwetsbaar en hebben recht op een overheid en leerkracht die 100% vertrouwen in hun kunnen hebben!

Ik ben daarom van mening dat het opstellen van globale kerndoelen vanuit de overheid zinvol is. Uiteindelijk zal in overleg met het werkveld invulling gegeven kunnen worden aan deze kerndoelen door per leerlijnen en leerdoelen uit te werken per activiteitsgebied. In de zogenaamde portfolio's kunnen leerkrachten bijhouden hoe de ontwikkeling van de leerling verloopt en aan welke doelen gewerkt wordt. Deze kerndoelen kunnen wellicht voorkomen dat er een (onbewuste) willekeur optreedt van de activiteiten die gekozen worden in het cluster vier. Er zal ook nagedacht moeten worden over de naam van deze doelen. De naam eindtermen klinkt erg vast en zal veel weerstand oproepen. Kerndoelen geven meer ruimte voor eigen invulling van de leerkracht aan deze doelen wat aangenamer overkomt.

Daarbij kan uitwerken van kerndoelen wellicht een meer overeenkomstige aanpak bevorderen. Het is goed om een eigen identiteit als school en leerkracht te behouden, maar een breed gedragen kader voor het bewegingsonderwijs kan helpen het vak te zien als een vak met een doel op zich. Het is onvermijdelijk dat er aandacht besteed zal worden aan sociale aspecten van de kinderen, maar het is goed om dit als bewegingsprobleem te zien en niet als sociaal probleem. We zijn niet voor niets opgeleid als docenten bewegingsonderwijs en niet als therapeut. Een bewuste keuze voor activiteiten, organisatie en omgang met leerlingen kan wellicht een breed bewegingsaanbod bevorderen, waarin kinderen toekomen aan het bewegend beter tot hun recht komen.

Bronnenlijst

Literatuur

- Verweij, K. (2006). Over opvoedend bewegingsonderwijs - Op zoek naar mogelijkheden om lastige leerlingen een plaats te geven in bewegingspraktijken (3)
- Hooft, P. v.'t. en Biesterbosch, S. (2005). Doelstellingen in het speciaal onderwijs. KVLO
- Jepma, IJ. (2003). De Schoolloopbaan van risicoleerlingen in het primair onderwijs. Academisch proefschrift. Amsterdam, Thela Thesis.
- Regionaal Expertise centrum 4 (2002). Informatiegids, Amersfoort.

Internet

- <http://nl.wikipedia.org>
- <http://www.slo.nl/sectoren/so/themas/00006/>
- <http://www.heelmeesters.nl/documenten/Vernieuwing%20basisvorming/TVBEindrapporpdf>
- <http://www.verenigingcluster4.nl/documenten/kwaliteitvso.pdf>
- <http://www.kvlo.nl/sf.mcgi7596>
- <http://www.jufelisabeth.nl/Gedichten.htm>
- www.kvlo.nl/sf.mcgi7297s

Scholen

- De Radar, Arnhem
- J.H.Donnerschool, De Glind
- Hoenderloggroep, Hoenderlo
- de Sprong in Maarsbergen
- VSO Beukenrode in Doorn

Personen

- Patty van 't Hooft
- Egbert van de Broek
- Arnold Consten
- Cindy Kaal
- Herman Verveld

Bijlagen

De bijlagen zijn apart bijgeleverd.